

Παραδοσιακή διανομή των λιβαδιών στο Νεοχώρι Υπάτης του νομού Φθιώτιδας

Βασίλειος Π. Παπαναστάσιος¹, Γεώργιος Α. Λυρινιζής² και
Αλεξάνδρα Δ. Σολωμού³

¹ Ομοι. Καθηγητής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

² Συνεργάτης Ερευνητής Ινστιτούτου Μεσογειακών Δασικών
Οικοσυστημάτων

³ Δόκιμη Ερευνήτρια Ινστιτούτου Μεσογειακών Δασικών
Οικοσυστημάτων

Τον Ιούλιο του 2017 δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης (Αριθ. Φύλλου 2331/Τεύχος Β') η υπουργική απόφαση με αριθ. 1058/71977/2017 για τον καθορισμό των προδιαγραφών και του περιεχομένου των διαχειριστικών σχεδίων βόσκησης, στο πλαίσιο εφαρμογής των διατάξεων του ν. 4351/2015 «Περί βοσκήσιμων γαιών της Ελλάδας». Η μεγάλη καινοτομία των προδιαγραφών αυτών είναι η πρόβλεψη για τη διαίρεση των λιβαδιών κάθε Δήμου σε λιβαδικές μονάδες και η κατανομή τους στη συνέχεια με μίσθωση στους δικαιούχους δημότες, ούτως ώστε κάθε κτηνοτρόφος να έχει δικό του λιβάδι. Έτσι, αίρεται ένα από τα κυριότερα εμπόδια, που δυσκόλευαν μέχρι σήμερα την ορθολογική διαχείριση των λιβαδιών, το κοινόχρηστο καθεστώς. Το καθεστώς αυτό δημιουργούσε ένα χάος, γιατί κάθε κτηνοτρόφος έβασκε τα ζώα του μέσα σε κάθε Δήμο, όπου, όπως και όταν ήθελε με αποτέλεσμα τη σταδιακή υποβάθμιση των βοσκήσιμων γαιών της χώρας μας. Με τις προδιαγραφές αυτές, γίνεται οργανική σύνδεση της κτηνοτροφίας με τα λιβάδια.

Αν και η πολιτεία χρειάστηκε πολύ καιρό για να κατανοήσει την ανάγκη κάθε κτηνοτρόφος να έχει όχι μόνο δικά του ζώα, αλλά και δικό του λιβάδι, προκειμένου να αναπτυχθεί η κτηνοτροφία, οι ίδιοι οι κτηνοτρόφοι αντιλήφθηκαν την απλή αυτή αλήθεια εδώ και πολλούς αιώνες σε πολλές ορεινές περιοχές της χώρας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα παραδοσιακά τσελι-

γκάτα, στα οποία ο αρχηγός (τσέλιγκας) κατένειμε κάθε κοπάδι του τσελιγκάτου σε ξεχωριστό λιβάδι με βάση τη βοσκοϊκανότητά του, προκειμένου να αποφεύγεται η υπερβόσκηση. Επίσης, δεν επέτρεπε να βοσκηθεί το λιβάδι πολύ νωρίς την άνοιξη, πριν «ετοιμαστεί» η βλάστηση, για να μην υποβαθμιστεί. Εφάρμοζε δηλαδή ορθολογική διαχείριση!

Δυστυχώς, η παραδοσιακή αυτή διαχείριση έχει εκλείψει, εξαιτίας των καταγιστικών κοινωνικοοικονομικών αλλαγών, που έχουν συμβεί στη χώρα μας τις τελευταίες δεκαετίες. Παραδόξως, όμως, ένα τέτοιο παραδοσιακό σύστημα διανομής των λιβαδιών μεταξύ των κτηνοτρόφων διατηρείται μέχρι και σήμερα στην ορεινή Κοινότητα Νεοχωρίου Υπάτης του νομού Φθιώτιδας. Στο παρόν κείμενο περιγράφουμε το σύστημα αυτό, το οποίο παρακολουθήσαμε την 4^η Ιουνίου 2017 στο πλαίσιο σεμιναρίου για την ενημέρωση αγροτών, κτηνοτρόφων και μελισσοκόμων σχετικά με τις «Δράσεις βελτίωσης των ορεινών βοσκοτόπων της Οίτης και της ορθολογικής διαχείρισής τους», της Δράσης Ε.4 του έργου LIFE+Nature ForOpenForests, λόγω της μοναδικότητας και του ιδιαίτερου ενδιαφέροντος που παρουσιάζει.

Νεοχώρι Υπάτης

Το Νεοχώρι Υπάτης είναι ένα ορεινό χωριό, που βρίσκεται στις δυτικές πλαγιές του ορεινού συγκροτήματος της Οίτης, σε υψόμετρο 1.200 μέτρων, αν και τα σπίτια του φτάνουν μέχρι και τα 1.400 μέτρα. Ιδρύθηκε γύρω στα 1600 από Σουλιώτες, οι οποίοι έφτασαν στην Οίτη διωγμένοι από τους Τούρκους. Το χωριό κάπκε δύο φορές, σχεδόν στο σύνολό του, από τους Γερμανούς κατά τη διάρκεια της Κατοχής. Έτσι, οι κάτοικοί του αναγκάστηκαν να εγκατασταθούν σε χαμηλότερα υψόμετρα, κυρίως στα Λουτρά Υπάτης, όπου βρίσκονταν τα χειμαδιά τους. Μετά τον εμφύλιο άρχισε να ανοικοδομείται και πάλι το χωριό, αλλά έπαψε να κατοικείται τον χειμώνα, οπότε ουσιαστικά πρόκειται για ένα καλοκαιρινό χωριό.

Ο Πρόεδρος της Κοινότητας εξηγεί στους συγκεντρωμένους κτηνοτρόφους τη διαδικασία διανομής των λιβαδιών.

Η κύρια απασχόληση των κατοίκων υπήρξε ανέκαθεν η κτηνοτροφία και ιδιαίτερα η προβατοτροφία. Από τα 46.500 στρέμματα έκτασης που διαθέτει, τα 15.000 στρέμματα είναι λιβάδια, κυρίως ποολίβαδα, που εκτείνονται στην ψευδαλπική ζώνη της Οίτης και μερικώς δασοσκεπείς εκτάσεις ελάτης (δασολίβαδα). Στο παρελθόν, υπήρχαν στο χωριό πάνω από 10.000 γιδοπρόβατα. Σήμερα δεν ξεπερνούν τις 3.000, ενώ υπάρχει και μία αγέλη βοοειδών κρεοπαραγωγικής κατεύθυνσης.

Σύστημα διανομής των λιβαδιών

Το σύστημα περιλαμβάνει προκαταρκτικές εργασίες και δύο φάσεις, οι οποίες έχουν ως εξής:

Προκαταρκτικές εργασίες

- Ο Πρόεδρος της Κοινότητας καλεί όλους τους κτηνοτρόφους-δημότες να ανεβούν στο χωριό την πρώτη Κυριακή του Ιουνίου για τη διανομή των λιβαδιών. Οι κτηνοτρόφοι ανεβάζουν συγχρόνως και τα κοπάδια τους σε θέσεις κοντά στο χωριό από τα χειμαδιά, που βρίσκονται στην περιοχή των Λουτρών Υπάτης. Το ανέβασμα γίνεται με τα πόδια και διαρκεί συνήθως μια ημέρα.
- Η συγκέντρωση των κτηνοτρόφων γίνεται σε καφενείο της πλατείας του χωριού, γύρω στις έντεκα η ώρα το πρωί, μετά τον εκκλησιασμό τους (αν υπάρχει διαθέσιμος ιερέας, που θα κάνει τη λειτουργία) ή και λίγο αργότερα για να προλάβουν να αρμέξουν τα πρόβατα, να μεταφέρουν το γάλα και να πάνε στο σπίτι για να πλυθούν και να ετοιμαστούν.

Πρώτη φάση

- Μόλις συγκεντρωθούν οι κτηνοτρόφοι, ο Πρόεδρος εξηγεί τη διαδικασία διανομής. Στη συνέχεια, αρχίζει η καταγραφή των ζώων, που προορίζονται να βοσκήσουν στα λιβάδια του χωριού. Συγκεκριμένα, ο Πρόεδρος καλεί κάθε κτηνοτρόφο να έρθει στο τραπέζι και να δηλώσει το είδος και τον αριθμό των ζώων που διαθέτει για βόσκηση στα λιβάδια κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, δικά του ή και ξένα.
- Η δήλωση γίνεται με την τοποθέτηση του χεριού πάνω στο ευαγγέλιο, το οποίο παίρνουν από την εκκλησία του Αγίου Νικολάου, τον καθεδρικό ναό του χωριού και, φυσικά, με ιδιόχειρη υπογραφή στην κατάσταση, που έχει ετοιμάσει ο Πρόεδρος.

- Η κατάσταση που συμπληρώνεται χρησιμοποιούνταν παλιότερα για τον καθορισμό του δικαιώματος βοσκής κατά κεφαλή ζώου για λογαριασμό της Κοινότητας, σύμφωνα με τη νομοθεσία που ίσχυε «περί Δήμων και Κοινοτήτων» για τη χρήση των βοσκοτόπων. Με την πρόσφατη αλλαγή της νομοθεσίας, με την οποία η χρήση των βοσκοτόπων μεταφέρθηκε στη δικαιοδοσία των Περιφερειών, η κατάσταση αυτού του είδους και αριθμού των ζώων έχει μόνο τοπική σημασία.
- Στη συνέχεια, ακολουθεί ένα διάλειμμα κατά το οποίο οι κτηνοτρόφοι ανταλλάσσουν απόψεις και εμπειρίες για τη χειμερινή περίοδο και συζητούν διάφορα κοινά προβλήματα, που τους απασχολούν, παράλληλα με κανένα μεζέ ή λίγο κρασάκι στα τραπέζια του καφενείου, πριν αρχίσει η δεύτερη φάση της διανομής.

Δεύτερη φάση

- Ο Πρόεδρος έχει ετοιμάσει μια νέα γραπτή κατάσταση με τα λιβάδια της Κοινότητας, που πρόκειται να διανεμηθούν και καλεί πάλι έναν-έναν τους κτηνοτρόφους να δηλώσουν σε ποιο λιβάδι επιθυμούν να βοσκήσουν τα ζώα τους. Τα λιβάδια αυτά είναι περιοχές, που δεν είναι εμβαδομετρημένες και χαρτογραφημένες μεν, αλλά έχουν συγκεκριμένα όρια και οι κτηνοτρόφοι ξέρουν καλά τη θέση τους και προπαντός τη δυναμικότητά τους.

Κάθε κτηνοτρόφος δηλώνει τον αριθμό των ζώων βάζοντας το χέρι στο ευαγγέλιο

■ Στη διανομή ακολουθείται μια βασική αρχή. Οι κτηνοτρόφοι με τα περισσότερα ζώα παίρνουν τα μεγαλύτερα σε έκταση και πιο παραγωγικά λιβάδια. Κατά συνέπεια, αν κάποιος κτηνοτρόφος έχει περισσότερα ζώα από κάποιον άλλον, που προηγήθηκε και δήλωσε ήδη ένα συγκεκριμένο λιβάδι, τότε ο πρώτος μπορεί χωρίς πρόβλημα να «σπκώσει» τον δεύτερο, δηλαδή να τον εκτοπίσει και να πάρει αυτός το λιβάδι αυτό. Αν στη συνέχεια εμφανιστεί και τρίτος με περισσότερα ζώα, τότε αυτός εκτοπίζει τον προηγούμενο κ.ο.κ. Επίσης, αν υπάρχουν πιο πολλά κοπάδια από τα διαθέσιμα λιβάδια, τότε στο ίδιο λιβάδι μπορούν να μουν δύο ή περισσότεροι κτηνοτρόφοι, μέχρι να συμπληρωθεί η δυναμικότητα του λιβαδιού. Κατά κάποιο τρόπο είναι μια διαδικασία «δημοπράτησης» των λιβαδιών.

- Σε περίπτωση, που δεν υπάρχει ικανός αριθμός κοπαδιών για να καλυφθούν τα λιβάδια της Κοινότητας, είναι δυνατόν να έλθουν κτηνοτρόφοι με τα κοπάδια τους από όμορες Κοινότητες, αν αυτές δεν τα καλύπτουν, αφού συμμετάσχουν όμως στην ίδια διαδικασία διανομής.
- Η διαδικασία ολοκληρώνεται με τη χωροθέτηση κάθε κτηνοτρόφου σε κάποιο λιβάδι και οριστικοποιείται με την υπογραφή του στην κατάσταση της Κοινότητας, που έχει ετοιμάσει ο Πρόεδρος. Αυτό σημαίνει, ότι δεν μπορεί να αλλάξει γνώμη εκ των υστέρων και να ζητήσει άλλο λιβάδι.

Η διανομή ισχύει μέχρι την 15^η Αυγούστου. Μετά την ημερομηνία αυτή, όλες οι διανομές ενοποιούνται και τα κοπάδια είναι ελεύθερα να βοσκήσουν παντού. Παρ' όλα αυτά, οι κτηνοτρόφοι είναι υποχρεωμένοι να ρίχνουν αλάτι και να σταβλίζουν τα ζώα τους μόνο στα λιβάδια, που τους έχουν αρχικά κατανεμηθεί. Αξίζει να σημειωθεί, ότι στα οριοθετημένα λιβάδια της Κοινότητας,

ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΔΙΑΝΟΜΗΣ		ΒΟΣΚΩΤΕΣ	
ΑΑ	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΣΥΜΦΩΝΙΑ
1	ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ	513	
2	ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΜΑΡΙΑ	130	
3	ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	339	
4	ΖΑΧΑΡΙΑ ΣΤΡΑΛΗΣ	278	
	ΛΟΖΟΥ ΑΝΝΑ	187	
	ΠΑΠΑΣΤΑΜΑΤΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ	487	
	ΠΟΛΙΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	429	383
	ΠΟΛΙΤΗΣ ΖΑΧΑΡΙΑΣ	172	100
	ΠΟΛΙΤΗΣ ΦΩΤΗΣ	470	
	ΠΟΛΙΤΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ	491	
	ΠΡΕΖΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	491	
	ΟΝΔΡΑΛΗΣ ΗΛΙΑΣ	113	
	ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ	177	
	ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΙΩΑΝΝΗΣ		
ΣΥΝΟΛΟ ΑΙΤΟΥΣΕΩΝ:		3299	
-11- ΒΟΣΚΩΤΕΣ 55x7 :		385	

Η κατάσταση, που έχει συμπληρωθεί

Διαπιστώσεις - Συμπεράσματα

Με δεδομένο ότι ο τρόπος διαχείρισης των λιβαδιών, που εφαρμόζεται σήμερα σε όλη την Ελλάδα είναι ο κοινόχρηστος, πράγμα που σημαίνει ότι ο κάθε δημότης-κτηνοτρόφος βόσκει τα ζώα του όπου θέλει μέσα στην κοινοτική περιοχή, που ανήκει, είναι εκπληκτικό ότι στο Νεοχώρι επιβιώνει ένας παραδοσιακός τρόπος διανομής των λιβαδιών, που ανταποκρίνεται στις επιταγές της λιβαδοπονικής επιστήμης. Πράγματι, η λιβαδοπονική επιστήμη επιτάσσει μια τάξη στη διαχείριση των λιβαδιών, που σημαίνει ότι κάθε κοπάδι ζώων πρέπει να βόσκει στο δικό του μέρος και όχι σε πολλά μέρη μαζί με άλλα κοπάδια, όπως γίνεται συνήθως σήμερα στη χώρα μας.

Το σύστημα του Νεοχωρίου είναι εκπληκτικό, όχι μόνο γιατί εφαρμόζει μια τάξη στη διαχείριση των ορεινών λιβαδιών, αλλά και γιατί οι αποφάσεις για την τάξη αυτή παίρνονται δημοκρατικά από τους ίδιους τους κτηνοτρόφους, πράγμα που δείχνει μια κοινωνική κουλτούρα, που δεν τη συναντάμε στα «σύγχρονα» χωριά. Από την άλλη μεριά, το γεγονός ότι δεν επιτρέπεται στα κοπάδια να επισκεφθούν και να βοσκήσουν τα ορεινά λιβάδια πριν από τις αρχές Ιουνίου δείχνει, ότι οι κτηνοτρόφοι γνωρίζουν και σέβονται την οικολογία της βλάστησης. Κι αυτό, γιατί πριν από τις αρχές Ιουνίου τα χόρτα είναι ακόμα πολύ μικρά και το έδαφος υγρό, οπότε κινδυνεύουν να ποδοπατηθούν, να ξεριζωθούν και τα λιβάδια να υποβαθμιστούν αν βοσκηθούν.

Πάντως, αν και η εμπειρία των κτηνοτρόφων για τη δυναμικότητα των λιβαδιών είναι χρήσιμη, θα ήταν ιδανικό αν είχαν κάποια τεχνική βοήθεια από την πολιτεία για να εκτιμήσουν τη βοσκοϊκανότητα με επιστημονικά κριτήρια, ούτως ώστε η διανομή των λιβαδιών να είναι περισσότερο αντικειμενική. Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί, ότι οι κτηνοτρόφοι του Νεοχωρίου χρησιμοποιούν συστηματικά τον όρο «λιβάδι» και όχι «βοσκότοπος», που έχει καθιερωθεί τα τελευταία χρόνια και έχει δημιουργήσει ένα σωρό προβλήματα, κυρίως συνταγματικά.

Στη νέα κατάσταση κάθε κτηνοτρόφος δηλώνει το λιβάδι, που θέλει να βοσκήσει τα ζώα του

έχουν από καιρό κατασκευασθεί με δαπάνες της κατάλληλα στέγαστρα για το σταβλισμα των ζώων και την προστασία τους από τυχόν δυσμενείς καιρικές συνθήκες.

Πληροφορίες:

¹ Τηλ.: 2310 317179, e-mail: vpapan@for.auth.gr

² Τηλ.: 210 6107058, e-mail: g.lyrintzis@yahoo.gr

³ Ινστιτούτο Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων, Τέρμα Αλκμάνος, 115 28 Ιλίσια, τηλ.: 210 7787535, e-mail: solomou@fria.gr, alexansolomou@gmail.com